

NORSHOLMS NATURRESERVAT

Skötselplan
Upprättad 1999
Länsstyrelsen Östergötland



Områdesskyddet har till 50 % bekostats med medel från EU:s LIFE-fond (natur)

SKÖTSELPLAN FÖR NORSHOLMS NATURRESERVAT

<u>Innehållsförteckning</u>	1
<u>A Allmän beskrivning</u>	2
1. Administrativa data	2
2. Grund för beslutet samt reservatsföreskrifter	2
3. Översiktlig beskrivning av befintliga förhållanden	3
3.1 Naturbeskrivning	3
3.2 Kulturhistorisk beskrivning	4
3.3 Markanvändning	5
3.4 Tillgänglighet	5
3.5 Slitage- och störningskänslighet	5
3.6 Anordningar för friluftslivet	5
3.7 Utförda inventeringar	5
<u>B Plandel</u>	6
<u>1. Disposition och skötsel av mark</u>	6
1.1 Övergripande mål	6
1.2 Generella riktlinjer och åtgärder	6
1.3 Detaljbehandling av skötselområden	6
1.4 Jakt	8
1.5 Vård av fornminnen	8
1.6 Planerade inventeringar	8
<u>2. Anordningar för rekreation och friluftsliv</u>	8
2.1 Övergripande mål	8
2.2 Riktlinjer och åtgärder	8
2.2.1 Tillgänglighet	8
2.2.2 Anordningar för friluftslivet och information	9
2.2.3 Renhållning	9
2.2.4 Utmarkering av naturreservatet	9
3. Tillsyn	9
4. Uppföljning	9
5. Revidering av skötselplan	10
6. Finansiering av naturvårdsförvaltningen	10

A. ALLMÄN BESKRIVNING

1. Administrativa data

Benämning:	Norsholms naturreservat
Skyddsform:	Naturreservat
Objektnummer:	0502091
Beslutsdatum:	1999-12-07
Kommun:	Norrköping
Socken:	Kimstad
Fastighet:	Norsholm 10:1
Areal:	70,6 ha
Lägesbeskrivning:	Reservatet består av fem områden (enligt bif. karta), som är belägna intill Norsholms gård och samhälle, invid Motala ströms utlopp i sjön Roxens östra ände i V delen av Norrköpings kommun.
Kartblad:	Ekonomiska kartan och fastighetskartan 086 71 och 086 72.
Topografiska kartan	Norrköping 8G NV.
Naturvårdsförvaltare:	Länsstyrelsen Östergötland.

Beskrivning av området

Norsholms naturreservat är 70,6 ha och utgörs främst av sötvattenstrandängar med högre belägna kullar i strandängarna som är bevuxna med gamla ihåliga ekar. Dessutom finns det inslag av almdominerad hagmark, parkliknande ädellövbestånd och ädellövskog. Naturtyper enligt EU:s habitatdirektiv fördelar sig enligt följande i området: Fuktängar med blåtåtel eller starr 6410 (16 ha), högörtängar 6430 (16 ha) och trädklädda betesmarker av fennoskandisk typ 9070 (20 ha).

2. Grund för beslutet

Reservatet är en del av det eklandskap som finns i Norrköpings kommun med centrum i staden Norrköping och västerut. Målsättningen med reservatet är att bevara representativa ädellövskogar och ädellövskogar med innehåll av alla de komponenter som är viktiga för överlevnaden av hotade, sällsynta och hänsynskrävande arter. Syftet med skötselåtgärderna är att förbättra livsbetingelserna för dessa arter och andra för gamla träd och strandängar karaktäristiska arter. Området har av den svenska regeringen föreslagits som ett område av gemenskapsintresse enligt EU:s art- och

habitatdirektiv (Natura 2000 – område). Norsholms naturreservat ingår även i ett nationellt projekt som med stöd av medel från EU:s LIFE-fond har till syfte att bevara läderbaggens (*Osmoderma eremita*) habitat i Sverige.

Vad gäller reservatets föreskrifter hänvisas till beslutsdokumentet.

3. Översiktlig beskrivning av befintliga förhållanden

3.1 Naturbeskrivning

Allmänt

Naturreservatet utgörs främst av två vidsträckta mader på varsin sida av Motala ström, på vilka det ligger några mindre holmar bevuxna med mycket gamla ihåliga ekar. Längre norrut vid Ladugården och norr om Norsholms gård består naturreservatet av betade ädellöv-hagmarker med främst alm, ask, lind och ek. Slutligen ingår en lövskogsbård utmed Motala ström samt en ädellöv-dominerad skog norr om Ugglebo och norra delen av parken vid Norsholms gård, huvudsakligen bevuxen av ädellövträd.

Arealmässigt består naturreservatet av 16 ha sötvattenstrandäng, 16 ha högörtäng, 11,8 ha ekhage, 18,8 ha övrig öppen eller ädellövdominerad hagmark/park, 2,4 ha yngre lövskog samt 5,6 ha ordinär lövskog.

Vegetation och kärlväxtflora

Trädskiktet domineras av ovan nämnda ädellövträd. Vidare förekommer inslag av *björk*, *asp*, *klibbal*, *sälg*, *hassel* och *hagg*.

Fältskiktsfloran är huvudsakligen hagmarksartad med arter som trivs under näringsrika förhållanden. Dominerar gör ofta arter som *älgört*, *grenrör*. Av mindre vanliga arter kan nämnas, På strandängarnas starrmader dominerar plattstarr, vass-starr, vass-svingel och bladvass

Kryptogamfloran

Lavfloran på de gamla ekarna är inventerad och här finns bl a de rödlistade arterna **brun nållav** (*Chaenoteca phaeocephala*), **grynig skivlav** (*Cliostomum corrugatum*), **grå eklav** (*Schismatomma decolorans*) och **hjälmbrosklav** (*Ramalina baltica*), samtliga i hotkategori 4 (hänsynskrävande). Utöver de rödlistade arterna finns också ett antal andra sällsynta arter i området. Lavfloran visar på områdets stora skyddsvärde och att området haft solexponerade ekar under mycket lång tid.

Moss- och svampfloran är inte undersökt i området.

Högre djurliv

Däggdjursfaunan är inte studerad, men älg rådjur, dovhjort, räv, mård, grävling, igelkott m m ses regelbundet i området. Fågelfaunan är rik, främst beroende på de vidsträckta maderna. De allra mest exklusiva arterna saknas i området men kan eventuellt komma tillbaka vid en restaurering. På strandängarna har på senare tid konstaterats häckning av bl a enkelbeckasin och tofsvipa och på öarna utanför strandängarna finns strandskata. I högstarmader och vassar häckar bl a brun kärnhök, rördrom, småfläckig sumphöna, buskskvätta och sävsparv.

Insekter m m.

De ryggradslösa djuren och bland dessa de artrika insekterna utgör det främsta motivet för bildandet av naturreservatet och utgör också ett viktigt underlag för skötseln av området. De högsta värdena är knutna till de gamla och ihåliga ekarna och det är också dessa som undersökts i första hand. Även markfaunan kan förväntas hysa en hel del intressanta och hotade arter inte minst på sötvattenstrandängen. Följande rödlistade insekter är f n kända från området, (enl: "Rödlistade evertebrater i Sverige 1993, Artdatabanken");

<i>Vetenskapligt namn</i>	<i>Svenskt namn/Grupp</i>	<i>Hotkategori</i>
Nemadus colonoides	Åtelbaggar	4
Quedius microps	Kortvingar	4
Plectophloeus nitidus	Kortvingar	4
Hapalarea vilis	Kortvingar	2
Osmoderma eremita	Läderbagge	1
Procræus tibialis	Knäppare	2
Ampedus nigroflavus	Knäppare	4
Ampedus hjorti	Knäppare	4
Ampedus cardinalis	Knäppare	2
Globicornis rufitarsis	Ängrar	2
Ptinus sexpunctatus	Tjuvbaggar	2
Gastrallus immarginatus	Trägnagare	2
Xyletinus pectinatus	Trägnagare	4
Grynocharis oblonga	Mörkbaggar	2
Cryptophagus populi	Fuktbaggar	4
Cryptophagus micaceus	Fuktbaggar	2
Cryptophagus confusus	Fuktbaggar	4
Euglenus oculatus	Ögonbaggar	4
Mycetophagus piceus	Vedsvampbaggar	4
Allecula morio	Svartbaggar	4
Prionychus ater	Svartbaggar	4
Pseudocistela ceramoides	Svartbaggar	4
Vespa crabro	Bålgeting	2
Lasius brunneus	Brun trädmyra	2

De 24 rödlistade arterna visar tydligt att Norsholm är ett viktigt ekområdena i Östergötland och därmed också i Sverige. Naturvärdena kan bibehållas om ekarna får stå fritt och att det kontinuerligt tillåts utvecklas nya ekjättar.

3.2 Kulturhistorisk beskrivning

Naturreservatet är med undantag av området söder om Motala ström är av riksintresse för kulturmiljövården. Området ingår i riksintresseområde KE 48 Norsholm - Tångestad. Området är därför mycket rikt på kulturhistoriska lämningar. Området domineras av de medeltida lämningarna av två biskopsborgar. Båda ligger strax norr om Motala ström. Den mest namnkunniga är nog det ruinområde som går under namnet "Munkeboda" (omr. 1 i bil. 3). Runinen anses vara lämningar av ett biskopssäte från 1300-talet. Efter Gustav Vasa blev gården kronogods. En föregångare till denna biskopsborg kan ha legat i anslutning till gården Ladugården. Av övriga kulturhistoriskt intressanta lämningar kan nämnas fornborgen (nr. 2 i bil. 3) som ligger norr om Motala ström, strax väster om naturreservatet. I området söder om Motala ström finns också en stensättningliknande bildning i västra delen (nr. 3 i bil. 3). Norr om Ugglebo finns också en gravgrupp och ca 600 meter norr om Norsholms gård finns flera torplämningar (nr. 4 i bil. 3).

Ytterligare information om kulturmiljölämningarna i området finns i bil.3.

3.3 Markanvändning

De stora strandängarna på ömse sidor om Motala ström och strandängen 800 m norr om Norsholms gård var äng och därmed slåttermark 1869 på häradskartan över Memmings härad. Övriga marker i naturreservatet var antingen betesmark eller åker på häradskartan. De gamla ekarna var gamla redan på 1800-talet och man kan nog utgå ifrån att det stod träd här och var i betesmarken.

Den lövskog som ligger i anslutning till Fiskartorpet var utmarksbete 1869. Det är idag svårt att bedöma hur mycket träd det fanns på den tiden och hur gamla de var, men det var förmodligen inte skogslöst.

3.4 Tillgänglighet

Delar av naturreservatet ligger i anslutning till allmänna vägar och är därför lätta att nå. Vid strandängarna med sina ekbackar planeras iordningsställande av parkeringsplatser och informationsskyltar, vilket kommer att öka tillgängligheten.

3.5 Slitage- och störningskänslighet

Med nuvarande besöksfrekvens är slitage och störningar av ringa omfattning. Även en viss ökning av antalet besökare bedöms inte påverka området negativt.

3.6 Anordningar för friluftslivet

Det finns redan ett antal ströv- och motionsslingor i området. En informationstavla bör sättas upp i anslutning till badplatsen i östra delen av Digerön och vid en planerad parkeringsplats vid gården Ladugården i den nordöstra delen av naturreservatet.

3.7 Utförda inventeringar

Området har inventerats med avseende på trädlevande lavar och insekter. En del fågelobservationer har också gjorts i området men det kan inte sägas vara inventerat på strandängsfåglar.

B. PLANDEL

1. Disposition och skötsel av mark

1.1 Övergripande mål

Huvudmålet med reservatets skötsel är att förbättra livsbetingelserna för hotade, sällsynta och hänsynskrävande arter och karaktäristiska arter för gamla träd, ädellövskogar, blandlövskogar och sötvattenstrandängar.

1.2 Generella riktlinjer och åtgärder

Inom reservatet finns tre skötselriktningar som kan bli aktuella. Dels är det bete och röjning i hagmark med solitära äldre träd. Dels bete eller slåtter med efterbete och putsning av sötvattensstrandängarna på eftersommaren och som tredje skötselriktning ska lövskogarna lämnas orörda, med undantag av sly i åkerkanter och inträngande gran.

I flertalet fall kvarlämnas alla nedhuggna träd och toppar i området då det oftast råder en brist på död ved. Vi skötselåtgärder där gagnvirke avverkas och virket ska tas bort från området, tillfaller eventuella nettointäkter reservatsförvaltaren.

1.3 Detaljbehandling av de olika skötselområdena

Beteckningarna för de olika skötselområdena framgår av bifogad karta med skötselområden.

KORT BESKRIVNING

Skötselområde 1 :

Sötvattenstrandäng som idag betas men som kan förmodas ha hävdats genom slåtter i äldre tider. Maden översvämmas mer eller mindre varje år. Stark tuvbildning i högstarrzonen.

Skötselområde 2:

Gles hagmark med huvudsakligen gamla grova ihåliga ekar.

Skötselområde 3:

Betad hagmark som domineras av äldre almar och andra ädellövträd. Längst i NV finns ett vassområde mellan hagen och Motala ströms vatten.

Skötselområde 4:

Huvudsakligen yngre lövskog men inslag av äldre ädellövträd.

Skötselområde 5:

Relativt ung ädellövsskog med inslag av äldre träd.

SKÖTSELREKOMMENDATIONER

Skötselområde 1:

Mål:

Hävdad sötvattenstrandäng.

Skötsel:

Strandängen hävdas genom bete eller slåtter med efterbete. Om slåtter påbörjas bör tuvorna putsas ner innan så att man underlättar slåttern.

Skötselområde 2:

Mål:

Gles betad ekhage, men där ekplantor tillåts etableras och växa upp.

Skötsel:

Bete eller slåtter med efterbete. Nyetablering av ek måste påbörjas och gynnas. Om det inte kan ske på naturlig väg bör man skydda ekplantorna de första åren. Nyetablering bör dock styras till ytor där det inte finns några gravar eller andra fornlämningar som kan skadas. Vid den SV delen av Slottsholmarna växer det några yngre aspar som kan huggas bort.

Skötselområde 3:

Mål:

Betad hagmark med dominans av ädellövträd främst alm. Vassområde i NV delen.

Skötsel:

Bete där uppväxande sly tas bort men där en viss förnygring av främst ädellöv tillåts. Vassområdet längst i NV lämnas orört.

Skötselområde 4:

Mål:

Lövskog.

Skötsel:

Lämnas orört. Om mycket grova ljuskrävande träd trängs kan en ljusbrunn huggas runt dessa. Det är också tillåtet att hugga bort sly, 5 meter in från åkerkant.

Skötselområde 5:

Mål:

Naturskog av blandlövtyp.

Skötsel:

Lämnas orört. Regelbunden borthuggning av granföryngring. Det är tillåtet att hugga bort sly, 5 meter från åkerkant.

1.4 Jakt

Markägaren har fortsatt oinskränkt jakträtt inom reservatsområdena.

1.5 Vård av fornminnen

Den rika skatten av fornlämningar i naturreservatet och dess omgivningar kommer att skötas enligt i särskild ordning fastställda vårdprogram. Vid eventuellt uppkomna konflikter mellan naturvårdsintresset och kulturmiljövårdsintresset skall ett samråd ske mellan dessa parter.

1.6 Planerade inventeringar

Det är önskvärt med en inventering av kärlväxtfloran och jordlöparfaunan på strandängarna dels i form av en grundinventering men också som en uppföljning av skötselinsatser. Även fågelfaunan bör inventeras med avseende på häckande fåglar både före och efter skötsel.

En noggrann kartering av ekarnas lokalisering och ålder är också nödvändig för att därigenom i möjligaste mån undvika alltför stora generationsglapp i framtiden.

2. Anordningar för rekreation och friluftsliv

2.1 Övergripande mål

Naturreservatet ska, under stort hänsynstagande till flora och fauna vara tillgängligt för det rörliga friluftslivet. För att göra området mer tillgängligt för friluftslivet och för att informera besökare planeras flera anordningar för friluftslivet.

2.2 Riktlinjer och åtgärder

2.2.1 Tillgänglighet

Delar av naturreservatet ligger invid den allmänna vägen mellan Norsholm och Skärblacka och är därför lätt att nå för det rörliga friluftslivet. Parkeringsplatser kommer att iordningsställas vid badplatsen söder om Motala ström och vid Ladugården i den NV delen av naturreservatet.

2.2.2 Anordningar för friluftslivet och information

Parkeringsplatser kommer att iordningsställas vid badplatsen söder om Motala ström och vid Ladugården i den NV delen av naturreservatet, i enlighet med P-markering på kartan över skötselområden. En överenskommelse om detta ska träffas med berörd markägare. Vid parkeringsplatserna kommer det också att sättas upp en informationstavla som informerar om naturreservatet och dess naturvärden.

2.2.3 Renhållning

Inga anordningar för renhållning utöver de som redan finns planeras i området.

2.2.4 Utmarkering av naturreservatet

Gränsmarkering utförs av naturvårdsförvaltaren enligt svensk standard (SIS 031522).

3. TILLSYN

Tillsyn över området ombesörjs av naturvårdsförvaltningens personal.

4. UPPFÖLJNING

Skötseln ska ske på ett sådant sätt att önskat resultat uppnås till lägsta möjliga kostnad. Effekterna av utförda skötselinsatser måste därför alltid följas upp. Uppföljningen ska sedan ligga till grund för förändringar av skötselmetoder och revidering av skötselplanen.

Uppföljningen kan delas upp i två delar: **a**, årsvisa noteringar och **b**, noggrannare genomgång vart 5-10 år.

a, Årsvisa noteringar

Varje år noteras tidsåtgång och vilka skötselinsatser som bör vidtas inom reservatet samt enkla noteringar som kan visa på framgång eller motgång i skötselarbetet. Exempel på det sistnämnda kan vara att andelen död ved ökat/minskat, etablering av ekplantor, mätning av betestryck eller att vissa arter börjat etablera sig i området. Den årliga dokumentationen kan förslagsvis göras av naturvårdsförvaltningens personal.

b, Noggrannare genomgång

Noggranna inventeringar bör under de närmaste 10 åren göras av fåglar, kärlväxter hålträdsinsekter och jordlöpare. Inventeringarna bör i första hand beröra sällsynta och hotade arter eller arter som har betydelse för vilken skötsel som är optimal i området.

Som ett led i uppföljningen bör det var 5-10 år göras en mera noggrann dokumentation av områdenas utveckling. Exempelvis kan ett lämpligt urval lavararter studeras på bestämda ytor med avseende på förekomst, frekvens, vitalitet m m.

En annan uppföljningsmetod kan vara att mäta företeelser som hotade arter kräver som t ex solexponerade grova ekar eller grova lövträdslågor i skugga, gläntor och bryn.

5. REVIDERING AV SKÖTSELPLAN

En översyn av skötselplanen bör göras senast inom 10 år för att bedöma behovet av en eventuell revidering. Revideringen berör i första hand riktlinjer och åtgärder.

6. FINANSIERING AV NATURVÅRDSFÖRVALTNINGEN

Alla kostnader i samband med skötseln av reservatet bekostas med statliga medel.